

УДК 35.077



Бельська Тетяна Валентинівна,

доктор наук з державного управління, доцент кафедри менеджменту і адміністрування, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, Україна, 61002, м. Харків, вул. Маршала Бажанова, 17, тел.: (066) 450 62 12, e-mail: tanya_belska@ukr.net
ORCID: 0000-0002-2792-4700

Бельская Татьяна Валентиновна,

доктор наук по государственному управлению, доцент кафедры менеджмента и администрирования, Харьковский национальный университет городского хозяйства им. А. Н. Бекетова, Украина, 61002, г. Харьков, ул. Маршала Бажанова, 17, тел.: (066) 450 62 12, e-mail: tanya_belska@ukr.net
ORCID: 0000-0002-2792-4700

Bielska Tetiana Valentynivna,

Doctor of Science in Public Administration, Associate Professor of the Department of Management and Administration, O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Ukraine, 61002, 17, Marshal Bazhanov Street, Kharkiv, tel.: (066) 450 62 12, e-mail: tanya_belska@ukr.net
ORCID: 0000-0002-2792-4700

ORCID: 0000-0002-2792-4700

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

Анотація. Визначено, що глобалізація змінює розуміння поняття “управління”, епіцентри політики не мають більше територіальної належності, оскільки симетрія між територіальними кордонами та політичною владою руйнується. Доведено, що рушійними силами модернізації глобально-управлінського процесу виступають великий приватний бізнес в особі транснаціональних корпорацій і глобальне громадянське суспільство. Аргументовано, що все більшу роль у сучасному світі відіграють культурні цінності та ідентичності; населення, що проживає на певній території, становить постійне співтовариство, об’єднане за територіальною ознакою, воно визначає публічну, приватну, соціальну сфери життя. Акцентовано увагу на тому, що публічна політика територіальних об’єднань має бути спрямована на забезпечення порядку в суспільстві, узгодження й реалізацію різноманітних соціальних

інтересів і досягнення громадської злагоди; для підвищення якості публічної політики створюється стратегія, що визначає головні цілі спільноти.

Ключові слова: публічне управління, публічна політика, глобалізація, глобальне громадянське суспільство, транснаціональні корпорації, цінності, “гарне управління”, “передбачуване врядування”.

ПУБЛИЧНОЕ УПРАВЛЕНИЕ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИОННЫХ ВЫЗОВОВ

Аннотация. Определено, что глобализация меняет понимание понятия “управление”, эпицентры политики не имеют больше территориальной принадлежности, поскольку симметрия между территориальными границами и политической властью разрушается. Указано, что движущими силами модернизации глобально-управленческого процесса выступают большой частный бизнес в лице транснациональных корпораций и глобальное гражданское общество. Аргументировано, все большую роль в современном мире играют культурные ценности и идентичности; население, проживающее на определенной территории, представляет собой постоянное сообщество, объединенное по территориальному признаку, оно определяет публичную, частную, социальную сферы жизни. Акцентировано внимание на том, что публичная политика территориальных объединений должна быть направлена на обеспечение порядка в обществе, согласование и реализацию различных социальных интересов и достижение общественного согласия; для повышения качества публичной политики создается стратегия, определяющая главные цели сообщества.

Ключевые слова: публичное управление, публичная политика, глобализация, глобальное гражданское общество, транснациональные корпорации, ценности, “хорошее управление”, “прогнозирующее управление”.

PUBLIC GOVERNANCE IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION CHALLENGES

Abstract. The article states that globalization changes understanding of the concept of “governance”, territorial membership is no more the epicenter of politics because symmetry between the territorial borders and the political power collapses; it is indicated that the driving forces of the modernization of the global governance process are the large private business represented by multinational corporations and global civil society; it is argued that cultural values and identities play an increasingly important role in the modern world; the population that lives in a certain territory is a permanent community, united on a territorial basis, and defines the public, private, and social spheres of life; the emphasis is placed on the fact that the public policy of territorial associations should be aimed to ensure the order in the society, coordination and realization of various social interests and achievement of public consent; it is creating a strategy that defines the main goals of the community to improve the quality of public policy.

Keywords: public administration, public policy, globalization, global civil society, transnational corporations, values, “good governance”, “anticipatory governance”.

Постановка проблеми. Управління у сучасному світі стикається з викликами глобалізації, серед науковців та політиків є сумніви щодо життєздатності управлінських структур, які були характерними в попередні історичні періоди людського розвитку. Основними рушійними силами змін глобально-управлінського процесу виступають великий приватний бізнес в особі транснаціональних корпорацій і глобальне громадянське суспільство. Ці обставини призводять до перетворення світового порядку — він будується вже не навколо політико-ідеологічних блоків держав, як це було ще у ХХ ст., а навколо світових цивілізацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найвідомішими науковими розвідками щодо існування світових цивілізацій є “Присмерк Європи” О. Шпенглера, “Осягнення історії” А. Тойнбі [1] та “Зіткнення цивілізацій і перебудова світового порядку” С. Гантінгтона [2]. Систематизуючи історію, А. Тойнбі переконливо довів, що історія людства розвивається не як пряма лінія поступового прогресу, а як циклічно-хвильове співіснування окремих цивілізацій — замкнених суспільств, в основі яких лежить релігія та форми її реалізації.

Проблематика глобальної модернізації, трансформації суспільства та перспектив суспільного розвитку досліджується такими вченими, як Х. Булл [3], Е. Гідденс [4], Дж. Кін

[5], Дж. Розенау [6], Е. Тоффлер [7], М. Едвардс [8] та ін. Однак необхідно більш чітко визначити теоретичні основи досліджуваної проблеми — особливості публічного управління в умовах глобальних викликів.

Метою статті є розгляд теоретичних засад публічного управління в умовах глобальних викликів, які можуть стати підґрунтям для прийняття рішень на глобальному та регіональному рівні.

Виклад основного матеріалу. Гай Петерс і Йон Пієрр у книзі “Управління, політика та держава” визначають, що управління — це те, як суспільство нині функціонує, буде функціонувати у дедалі складнішому світі, де держави повинні більше взаємодіяти й впливати на інших учасників та інститути для досягнення результатів. Перефразовуючи аргументи С’юзан Стрендж про занепад держави, автори говорять про “рух угору”, “рух униз” і “рух назовні” в рамках процесу управління, щоб наочно уявити виклики національним державам із боку, відповідно, транснаціональних сил, субнаціональної влади, недержавних організацій та інших складових громадянського суспільства [9, с. 83–87]. Вони зауважують, що мислення в поняттях бінарних позицій “держава — суспільство” або “публічне — приватне” є архаїчним і становить перешкоду для управління. Гай Петерс і Йон Пієрр виокремлюють чотири структури

управління: управління як ієрархія, як ринок, як мережі та як співтовариства. Ґрунтуючись переважно на літературі з політекономії та публічної політики, вони стверджують, що управління за допомогою ієрархій, тобто управління держави поступається місцем іншим управлінським структурам у відповідь на серію різних тисків. Аргументи на користь нового управління вказують на серію елементів, що зумовлюють зрушення у бік від держав у напрямі до ринків і, меншою мірою, до мереж. До цих елементів належать “криза” державних фінансів у більшості індустриальних держав у 90-х роках, крах спроб державного втручання у відповідь на очікування населення, глобалізація та соціальні зміни. Стирання відмінностей між публічним і приватним, державою та ринками, загальнонаціональним рівнем та іншими рівнями політичних інститутів подаються просто як наслідки процесів, які, як здається, живуть своїм власним життям [9, с. 83–87].

На думку Г. Почепцова, “відбувається ускладнення об’єктів, з якими має справу управління. Нині ми маємо складні об’єкти для управління, але не маємо адекватного інструментарію для роботи з ними” [10].

П. Хірст характеризує види управління, починаючи з управління економічним розвитком, корпоративного управління і міжнародних режимів до такого виду, який він називає “соціальне управління за допомогою переговорів” [11, с. 18]. Те, що відрізняє ці різні втілення управлінських типів одне від одного, полягає у прагненні управляти без політики в тому її вигляді, в якому вона ви-

значалася в сучасну епоху, тобто без боротьби за владу, опосередкованої, оформлюваної або дозволеної політичною владою держави.

Р. Фальк будує свою модель людського управління на досягненнях бізнес-сектору на міжнародній арені. На його думку, ділові форуми сприяють зростанню кількості економічних провідних світових інститутів, таких як Міжнародний валютний фонд і Світова організація торгівлі, які забезпечують “арену для обговорення та рекомендацій щодо формування глобальної політики” [12, с. 215]. Модель Р. Фалька будується на співпраці між громадським і бізнес-сектором у формі світових зборів, які змогли б вирішувати різні глобальні проблеми, ігноруючи риторичну нелегітимність. Смілива пропозиція, звичайно, наражається на критику. Проти неї наводяться такі аргументи: 1) бізнес-сектор є раціональним агентом, який прагне максимізувати свій прибуток на конкурентному ринку, тоді як громадські організації, профспілки та інші об’єднання більш схильні до “політичних настроїв”; 2) бізнес-сектор — приватна частина у державі, відокремлена від неї, однак у нашій державі вона є украй політизованою і селективною. Крім того, обрання глобальних зборів (як приклад, модель Європейського парламенту) тягне за собою величезні наслідки: навіть якщо це зібрання справді буде надійним і представлятиме еліту суспільства, це не означає автоматично, що воно буде бездоганним [13].

У сучасних умовах, вважає Д. Ачібугі, глобальні збори повинні виконувати тільки консультативну

функцію на світовій арені, а не функцію законодавчої влади, тому що це виключає можливість зловживання владою. Крім того, збори зосереджуватимуть увагу тільки на найважливіших або першочергових проблемах, таких як зміна клімату, бідність, голод, охорона здоров'я, торгівля людьми, трудова міграція, правила торгівлі, гуманітарна допомога тощо. Проте, якщо брати до уваги лише кілька питань, які здаються найбільш актуальними, це означає залишити людей неосвіченими з певних питань та кинути на милість деспотичних режимів з точки зору захисту прав людини. “Знедолені”, як називає їх Д. Ачібугі, мігранти й усі інші групи повинні принести користь новизни глобальному громадянському суспільству, бо ці люди залишилися поза системою тільки тому, що їх проблеми не є глобальними за своєю природою [14, с. 11]. Таким чином, глобальне громадянське суспільство має постати в будь-якій формі як неоднорідний організм, який становить композицію з безлічі міні-організмів, що утворюються як глобальний світ уявлень, вірувань, ідей, ідеалів і думок громадян. Це — перспективний план світового порядку. Але глобальне громадянське суспільство — це не план сам по собі, він є частиною великої реструктуризації міжнародної системи й усього світового порядку.

Населення, що проживає на певній території, становить постійне співтовариство, яке визначається територіально й надає певну форму публічній і приватній сферам, що панують над великими просторами соціального життя. Релевантне співтовариство змінюється постійно, тож

індивіди не обмежуються єдиною формою членства. Швидше “мережі”, що є основою для багатьох аргументів, пов'язаних з управлінням, — мінливі, гнучкі та рухливі [15, с. 139]. Висувається також ідея, згідно з якою індивіди належать до багатьох різних спільнот, які, цілком можливо, вступають у конфлікт один з одним.

Сучасні цивілізаційні теорії переконують, що в сучасному світі відживають класичні ідеології, а економічні, ідеологічні суперечності поступово втрачають сенс та вплив на публічну політику. Все більшу роль у сучасному світі відіграють культурні цінності та ідентичності.

Власне, і сама людська історія починається не від зародження людини як біологічної істоти, а від моменту відчуття людиною часу, занурення її у світ буденно-ціннісних основ життя, у саме життя людини і цілих цивілізацій в часі-цінностях. Це постійна направленість на самовдосконалення, самообґрунтування, самоствердження, що і стає сенсом життя взагалі. Кожна цивілізація, як зауважує А. Тойнбі, проходить стадії генезису, росту, надлому та розкладу, виникнення й падіння універсальних держав, всесвітніх церков. Головними висновками теорії А. Тойнбі слід визнати: по-перше, генезис цивілізацій вимагає зусиль більше, ніж однієї раси; по-друге, держави завжди є елементом більшої системи — суспільства і виникають лише після появи суспільства. Саме тому межі цивілізації завжди ширші як у просторі, так і в часі, аніж будь-які національні держави, держави-міста або політичні союзи; по-третє, жодна цивілізація не охоплює всього людства й усієї

Землі; по-четверте, жодна з цивілізацій не є “найкращою” і, хоча вони вимушені взаємодіяти між собою, повне злиття їх до “єдності цивілізацій” є неможливим [16]. За таких умов, на думку З. Бжезінського, “можливість глобальної анархії неминуча і реальна” [17, с. 195].

Теорія цивілізацій політичного розвитку отримала відображення у дослідженнях С. Гантінгтона. Американський політолог доводить, що в сучасному світі головним критерієм розбіжностей між людьми стає їх культурна належність до певної цивілізації, або ідентичність, що складається з лінгвістичних, етнічних, історичних, релігійних, інституційних елементів. Вчений також ставить під сумнів поширену думку, що торгівля, інвестиції, комунікації тощо створюють передумови для формування єдиної цивілізації. Навпаки, він стверджує, що “люди визначають свою ідентичність за допомогою того, чим вони не є”, тобто чим більше людина пізнає світ, тим більше вона відчуває власну унікальність та намагається її захистити [18].

Три століття поспіль впливовість західної цивілізації у світовій політиці, на думку С. Гантінгтона, призвела до помилкових висновків щодо універсальності й виключної “правильності” західних цінностей для всього людства. Намагання нав’язати людству культуру західної цивілізації та спосіб організації суспільства призвели в деяких країнах до протистояння цивілізацій, відторгнення іншої культури цивілізації та самоізоляції, в інших спостерігається процес вестернізації або асиміляції за західним, європейським зразком, в окремих

країнах до модернізації, тобто осучаснення цінностей країни з одночасним збереженням власної національно-культурної унікальності.

Шляхом відторгнення йшли у ХІХ ст. Китай та Японія, самоізоляція була характерною у ХХ ст. для СРСР. На сьогодні очевидно, що такий шлях в умовах глобалізації є хибним і призводить до відставання за всіма життєвими показниками.

Вестернізація передбачає відмову від цілих пластів місцевої культури, що несумісні з демократичними цінностями. Саме таким шляхом з 1920 р. йде Туреччина, де за ініціативою К. Ататюрка було проведено кардинальні культурні реформи аж до відмови від класичного арабського алфавіту.

На шляху беззастережної вестернізації є загроза кризи структурного устою та дезінтеграції, які демонструють країни Латинської Америки і Африки, “де запроваджувані десятиліттями й століттями європейські принципи і норми способу життя виявилися нежиттєздатними, і де довелося відроджувати звичні соціальні інститути і норми, щоб забезпечити життєздатність суспільств” [19, с. 26]. Аналіз змін структурних елементів свідомості в процесі соціально-історичного розвитку дозволив визначити їх вплив на громадянське суспільство та суспільно-владні відносини на сучасному глобальному етапі розвитку цивілізації.

Модернізація (або намагання сполучити фундаментальні цінності, досягнення власної культури із західними технологіями і практиками) є найбільш успішною стратегією розвитку у ХХІ ст.

Запровадження модернізації в Японії, Південній Кореї, Сінгапурі, Малайзії та інших країнах дало можливість не тільки досить швидко скоротити відставання в економічній сфері (а Японії — навіть вийти у світові економічні лідери), а й змістити військово-політичний та демографічний баланс на свою користь.

Цивілізаційна теорія пояснює особливості політичних процесів у незалежній Україні, що від початку проголосила курс на модернізацію. Адже по Україні (С. Гантінгтон у своїй роботі приділяє їй як “розколотій країні” значну увагу) пролягає розлом цивілізацій унаслідок Брестської унії 1596 р. Близько чотирьох століть Правобережна Україна існувала у складі європейських держав, вбирала у себе державно-управлінські традиції західної цивілізації, які ґрунтувалися на католицьких та протестантських релігійних цінностях. Водночас державно-управлінські традиції Лівобережної України переймали принципи колективістського етатизму православної цивілізації. Ця різниця цивілізацій не виявлялася у період сталінського тоталітаризму та брежнєвського авторитаризму, однак закономірно виявилася у часи незалежної демократичної України. Однак було б дуже спрощено пояснювати розкол українського суспільства лише безпринципністю політиків та “чорним піаром” політехнологів. Корінь проблеми значно глибший. Його давно вже досягнули західні філософи й аналітики, але більшість політичної еліти і досі не бажає цього бачити [20].

Сучасний світовий простір, тенденції його розвитку та управління

ними багато в чому визначаються зростанням ролі глобального громадянського суспільства та світової громадськості в ухваленні важливих державних і міжнародних рішень. Особливої актуальності ці тенденції набувають в Україні, яка перебуває “в епіцентрі планетарної економічної кризи, під прогресуючим пресом якої відбувається поглиблення загальнонаціональної кризи” [21, с. 3].

Влада в процесі історичного розвитку використовувала різноманітні ресурси та способи впливу на людину. В умовах сьогодення великого значення в науці набувають корінні питання природи людини, зокрема вивчення психологічних відмінностей, дослідження архетипних структурних елементів свідомості, спрямованості розвитку свідомості, маніпуляція свідомістю та формування ціннісних установок з метою використання в політології, соціології, психології та державному управлінні.

Об’єктивним політичним процесом, що зумовив руйнування основ громадянського суспільства, стало утвердження біополітичної парадигми. У результаті цього в політичному дискурсі поняття “народ” було витіснене поняттям “населення” (популяція). Феномен біополітики тісно пов’язаний із сучасним становищем людини. Філософи й антропологи дедалі більше звертають увагу на те, що біотехнології втручаються в людську природу, радикально її змінюючи. У сучасній філософії та політичній науці найчастіше звертаються до розуміння біополітики, яке ми зустрічаємо у працях М. Фуко. Згідно з ним біополітика є сукупністю полі-

тичних засобів впливу на біологічне начало людини та контролю за ним задля реалізації певних політичних і соціальних інтересів. Біополітика сягає сутності суверенної влади, важливим привілеєм якої було право на життя та смерть.

У праці “Воля до істини” М. Фуко звертає увагу на той факт, що влада є владою над життям. “Ніколи війни не були настільки кривавими, як тепер, починаючи з XIX століття, і ніколи раніше, за інших рівних умов, правлячі режими не застосовували такі масові бійні щодо своїх власних народів” [22, с. 240]. “Війни не ведуться більше в ім’я суверена, якого потрібно захищати, вони ведуться тепер в ім’я всіх; цілі народи страляють один з одним, щоб вони один одного вбивали в ім’я необхідності жити. Бійні стали життєво необхідними. Саме в ролі керуючих життям і виживанням, тілами й родом, стільком режимам вдалося започаткувати стільки воєн, змушуючи вбивати стільки людей” [Там само, с. 240–241]. Влада перетворюється на бiовладу, коли починає управляти здоров’ям, народжуваністю, гігієною, сексуальністю тощо [23, с. 13].

Питання прихованих механізмів маніпулювання свідомістю широко обговорюється під час політичних, ідеологічних, методологічних та правових дискусій, що відбуваються у контексті відродження еугеніки — науки про контроль над спадковістю людини [24]. Спроби впливати на людину за допомогою генної інженерії були зроблені ще в період холодної війни 60-х років XX ст., коли СРСР і США розробляли генетичну, або етнічну зброю. Проблемою

біотехнологій останнім часом зацікавилися американський політолог Ф. Фукуяма та німецький філософ і соціолог Ю. Габермас, які говорять про необхідність створення “ліберальної еугеніки”, яка може отримати розвиток лише в суспільстві ліберальної демократії.

Архетипи, відкриті К. Юнгом, є ключем для усвідомлення суспільно-культурних цінностей та особливостей людей. Великого значення в науці набувають дослідження архетипних структурних елементів свідомості та формування ціннісних установок з метою використання у державному управлінні. Оскільки архетипні образи за сучасних умов є засобом управління людьми, тому цікавість до проблеми архетипів серед науковців у галузі державного управління та в суспільстві зростає.

Архетипні структурні елементи свідомості є концентрованим вираженням різних параметрів суспільного життя людей упродовж тисячоліть. Так, іспанський вчений Х. Ортега-і-Гасет вважав, що “влада означає панування думок і поглядів” [25, с. 117]. Водночас її трактують як здатність агентів влади шляхом домінування втілювати у життя чи нав’язувати певні політичні рішення. Серед сучасних науковців з’явилася думка про те, що природа влади — це тайна реальної, не стилізованої самовпевненості, яка здатна створювати особливу ауру, поринаючи в яку одні рішуче керують (правлять), а інші самозабутньо підкоряються, виконуючи будь-які накази [26, с. 4], або “здатність і можливість здійснювати свою волю, вирішально впливати на діяльність, поведінку людей”

[27, с. 87]. Тобто володарювання та підкорення, притаманні людській природі, знаходяться в архетипних структурних елементах свідомості людини.

Відбуваються вироблення нових технологій влади й трансформація владно-управлінських відносин. “Політичне поле, — відзначає Л. Герасіна, — раптом втратило енергію, що забезпечувала можливість володарювати і готовність до покірності”. У владних відносинах склалася незвична ситуація смислового вакууму [28, с. 4]. Тобто у глобальному суспільстві політична влада не є втіленням вищої необхідності.

Л. Фуерт висуває теорію “передбачуваного врядування” та пропонує спосіб боротьби з двоскладовим явищем — прискорення та ускладнення, що разом породжує загрозу узгодженому управлінню. Різні підрозділи Кабінету міністрів, зокрема Міністерство оборони, мають внутрішні системи планування, які наближаються до передбачуваного управління. Такі системи не доступні на національному рівні. Як наслідок, уряд усе більше обмежується вирішенням повномасштабних криз і втрачає свою спроможність формувати політику, яка дає можливість планувати майбутнє. На національному рівні не існує ніякого механізму для наближення передбачуваності та політики до ефективних відносин [29, с. 31]. Відсутність системності погіршує здатність уряду мислити та діяти стратегічно та загрожує національній безпеці.

Зміни, зумовлені глобалізацією суспільства, привели до створення нової теорії публічного управ-

ління, яка передбачає розширення кола учасників прийняття рішень. “Governance” та “good governance” розуміються як “інститути, через які громадяни та групи висловлюють свої інтереси, реалізують законні права, виконують обов’язки та балансують між розбіжностями” [30, с. 54].

Сучасність характеризується волею суспільства до віртуальності, причому віртуалізується не лише суспільство, а й породжена в ньому особистість. Інтернет виступає засобом трансформації особистості, суспільства загалом та управління ним. Управління в системах віртуальної масової комунікації в інформаційному суспільстві переходить на рівень демократичних відносин, тому Інтернет часто називають “вектором демократизації” і навіть “зоною анархії”. За допомогою нових форм суспільно-владних взаємодій громадяни можуть висловити свою позицію з різних питань, у тому числі питань управління та самоорганізації. Мережа може стати “віртуальним парламентом”. Комунікація в мережі зрівнює учасників і в цьому полягає її демократичність.

Доступність інформації, безумовно, зробить більш осмисленими наші громадянські обов’язки й пожвавить демократію [31]. Головна функція “демократії” в умовах глобалізації — відчуження суспільства від держави, розширення його до “глобального громадянського суспільства” та просування до глобального управління.

Д. Ачібугі наводить аргументи на користь глобального управління громадян, незважаючи на проблему дефіциту демократії. Дефіцит демократії розуміється як відсутність ле-

гітимності у зв'язку з низькою явкою на виборах. Європейський союз (ЄС) презентував, як приклад для реплікації, свою модель на глобальному рівні, однак відсутність легітимності у сприйнятті громадян створює серйозні перешкоди інституційній розбудові цього міжнародного суб'єкта.

Виокремлюють чотири причини реальності глобального громадянського суспільства: 1) воно є, за Я. Шольте, "supraterritorial" [32, с. 8] — міжтериторіальною організацією громадян, що ґрунтується на загальнолюдських моральних принципах; 2) діє на основі принципу рівності на наддержавному рівні, що є головним правилом на міжнародній арені й не стосується внутрішньої політики; 3) дає можливість розширювати соціальну географію [Там само, с. 9], не порушуючи територіальні межі національних держав; 4) ґрунтується на філософії космополітизму, приймає факт людського розмаїття, яке існує всередині громад і між ними, що розширює межі, в кінцевому підсумку доступне широкому колу людства [33]. Своєю чергою, О. Матей переконує, що ідея глобального громадянського суспільства ґрунтується на поєднанні двох основних елементів космополітизму — морального універсалізму й інституційного будівництва. Тобто глобальне громадянське суспільство є результатом космополітичної філософської думки. Сьогодні воно може бути створене без реорганізації нинішньої міжнародної системи, зберігаючи свій космополітичний характер. Точніше, як стверджує О. Матей, універсальне громадянське суспільство є ідеальною систе-

мою громадянської участі й управління.

Важливим елементом еволюції ліберальної демократії в епоху Модерну був процес, унаслідок якого громадянин почав визначатися як складова політичної спільноти з відповідними визначеннями прав та обов'язків, пов'язаних із громадянством. Цей процес можна визначити як конституціоналізм. Його невід'ємною частиною у цей період є розбудова держави.

Класичною працею про конституціоналізм є робота М. Д. С. Вайла "Конституціоналізм і поділ влади", яка формулює як фундаментальну мету пошук способів, за допомогою яких влада поміщається в певне місце для того, щоб вона перебувала під контролем, і громадяни мали б до неї доступ [34]. Однак приклади, пов'язані з управлінням, очевидно, не можуть відповідати тим розпорядженням, проблема конституціоналізації управління полягає в тому, що абсолютно незрозуміло, в якій саме формі воно буде або може бути організоване на наддержавному рівні. Призначення глобального громадянського суспільства — не обмежувати роль держави, а підвищувати відповідальність політичних інститутів. Воно є демократичною альтернативою глобалізації "знизу" як відповідь на глобалізацію "згори". Воно, як і суспільство, є немислимим без співвідношення з державою [35, с. 55].

Разом із розширенням сфери впливу громадянського суспільства та зміцненням його статусу як основного суб'єкта інституціоналізації змін у сучасному соціумі на етапі його переходу до постсучасності (по-

стмодерності) відбувається глобалізація процесів інституціоналізації [36, с. 93]. На думку Е. Гідденса, на підґрунті масової символічної інтеракції та загальної інформаційної культури виникає глобальна суспільна система, водночас пануюча раніше національна держава відходить у минуле [37]. Справді, багато сучасних теоретиків дотримується думки, що глобальне громадянське суспільство є демократичною альтернативою глобалізації “знизу” як відповідь на глобалізацію “згори”. При цьому В. Степаненко вказує, що “не можна не помітити своєрідну проекцію традиційної диспозиції громадянське суспільство – держава, яка як би перенесена на світовий рівень у відносини глобальна громадськість (global polity) – глобальне правління (global governance). Таким чином, глобальне громадянське суспільство бачиться як нормативний ідеал справедливості і демократичної участі” [38, с. 162].

Висновки. Із викладеного висновок ується, що глобалізація змінює розуміння поняття “управління”, епіцентри політики не мають більше територіальної належності, оскільки симетрія між територіальними кордонами та політичною владою руйнується. Рушійними силами модернізації глобально-управлінського процесу виступають великий приватний бізнес в особі транснаціональних корпорацій і глобальне громадянське суспільство. Все більшу роль у сучасному світі відіграють культурні цінності та ідентичності. Населення, що проживає на певній території, становить постійне співтовариство, об’єднане за територіальною ознакою й визначає публічну, приватну, соці-

альну сфери життя. Тому публічна політика територіальних об’єднань має бути спрямована на забезпечення порядку в суспільстві, узгодження й реалізацію різноманітних соціальних інтересів і досягнення громадської злагоди. Для підвищення якості публічної політики створюється стратегія, що визначає головні цілі спільноти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Тойнби А.* Постигание истории : избранное / А. Дж. Тойнби ; [под ред. В. И. Уколовой, Д. Э. Харитоновича ; пер. с англ. Е. Д. Жаркова]. — М. : Айрис-Пресс, 2008. — 521 с.
2. *Хантингтон С.* Столкновение цивилизаций / Сэмюэл Хантингтон. — М. : ООО Изд-во АСТ, 2003. — 605 с.
3. *Bull H.* International Theory: The Case of a Classical Approach / H. Bull // *World Politics*, 1966. — Volume 18 (3). — P. 361–377.
4. *Гидденс Э.* Устройство общества: очерк теории структуризации / Э. Гидденс. — 2-е изд. — М. : Акад. Проект, 2005. — 528 с. — (Сер. “Концепции”).
5. *Кин Джон.* Демократия и гражданское общество / Джон Кин ; [пер. с англ., послесл. М. А. Абрамова]. — М. : Прогресс-Традиция, 2001. — 400 с.
6. *Rosenau James.* Governance without Government: Order and Change in World Politics / James Rosenau N., Ernst-Otto Czempiel. — Cambridge, 1992. — 311 p.
7. *Тоффлер Э.* Проблемы власти на пороге XXI века / Э. Тоффлер // *Свободная мысль*. — 1992. — № 2. — С. 113–120.
8. *Edwards M.* The rise and rise of civil society [Electronic resource] / M. Edwards // *DfID Developments Magazine*, Summer 2001. — Mode of access :

- <http://www.futurepositive.org/edwards.php>
9. *Pierre Jon*. Governance, Politics, and the State / Jon Pierre and B. Guy-Peters. — New York : St. Martin's, 2000. — 231 p.
 10. *Почепцов Г.* Далекое будущее, которое видят военные, правительства и корпорации [Электронный ресурс] / Г. Почепцов // Хвиля. — 2017. — 22 июля. — Режим доступа : <http://hvylya.net/analytics/society/dalekoe-budushhee-kotoroe-vidyat-voennyie-pravitelstva-i-korporatsii.html>
 11. *Hirst P*. Democracy and Governance / P. Hirst // Debating Governance / Ed. by Jon Pierre. — Oxford, 2000. — P. 18.
 12. *Falk Richard*. Toward Global Parliament [Electronic resource] / Richard Falk and Andrew Strauss // Foreign Affairs. — 2001. — Vol. 80(1). — P. 212–220. — Mode of access : <https://www.foreignaffairs.com/articles/2001-01-01/toward-global-parliament>
 13. *Matei Alexandra*. Making It Happen: A Global Civil Society [Electronic resource] / Alexandra Matei // E-international relations students. — 2011. — October, 1. — Mode of access : <http://www.e-ir.info/2011/10/01/making-it-happen-a-global-civil-society/>
 14. *Archibugi D*. Cosmopolitan Democracy: Paths and Agents [Electronic resource] / Archibugi D. and Held D. // ISA Annual Convention “Global governance: political authority in transition”, Panel Cosmopolitan Global Governance and the Role of the State: Rethinking Sites of Legitimate Authority (MONTREAL, QUEBEC, CANADA, MARCH 16–19, 2011). — P. 1–20. — Mode of access : http://www.danielearchibugi.org/downloads/papers/Archibugi_and_Held_Paths_and_Ways.pdf
 15. *Kooiman J*. Societal governance: Levels, models and orders of social-political interaction. In J. Pierre (Ed.) // Debating governance. Authority, steering and democracy. Oxford, UK: Oxford University Press, 2000. — P. 138–166.
 16. *Тойнби А.* Постигание истории : избранное / А. Дж. Тойнби ; [под ред. В. И. Уколовой, Д. Э. Харитоновича ; пер. с англ. Е. Д. Жаркова]. — М. : Айрис-Пресс, 2008. — 521 с.
 17. *Бжезінський З.* Вибір. Велика шахівниця. — Львів; Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2000. — 236 с.
 18. *Хантингтон С.* Третья волна. Демократизация в конце XX века / С. Хантингтон ; [пер. с англ.]. — М. : Рос. полит. энцикл. (РОССПЭН), 2003. — 368 с.
 19. *Україна* в сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти: [кол. моногр.] / [за ред. Ф. Рудича]. — К. : МАУП, 2002. — 488 с.
 20. *Радченко О. В.* Ціннісний вимір соціальної відповідальності в демократичній державі : [монографія] / О. В. Радченко, І. Г. Савченко. — Х. : Вид-во ХНУВС, 2008. — 200 с.
 21. *Корнійчук В. П.* Стратегічний трансформаційний менеджмент / В. П. Корнійчук. — К. : Денеб, 2005. — 40 с.
 22. *Фуко М.* Воля к истине: по ту сторону знания, власти и сексуальности. Работы разных лет / Мишель Фуко ; [пер. с франц., коммент. и послесл. С. Табачниковой; общ.ред. А. Пузырея]. — М. : Касталь, 1996. — 448 с.
 23. *Розвиток* громадянського суспільства в Україні: минуле, сучасність, перспективи : [кол. моногр.] / [за заг. ред. О. М. Руденко, С. В. Штурхецького]. — Острог : ІГСУ, Вид-во Нац. ун-ту “Острозька академія”, 2014. — Вип. 7. — 328 с. — (Сер. “Громадянське суспільство”).
 24. *Белец Ж. А.* Партиципаторне бюджетування як інноваційний демокра-

- тичний інструмент участі громадян в управлінні справами територіальних громад / Ж. А. Белец // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. — 2016. — № 1. — Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2016_1_21
25. *Ортега-и-Гассет Х.* Восстание масс / Хосе Ортега-и-Гассет // Вопросы философии. — 1989. — № 4. — С. 114–155.
 26. *Герасіна Л. М.* Інститут публічної влади у модерному та постмодерному науковому вимірі [Електронний ресурс] / Л. М. Герасіна // Держ. буд-во. — 2011. — № 1. — Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2011-1/doc/1/07.pdf>
 27. *Політологічний енциклопедичний словник* / [уклад. В. Л. Горбатенко ; ред. Ю. С. Шемшученко та ін.]. — К. : Генеза, 2004. — 735 с.
 28. *Герасіна Л. М.* Інститут публічної влади у модерному та постмодерному науковому вимірі [Електронний ресурс] / Л. М. Герасіна // Держ. буд-во. — 2011. — № 1. — Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2011-1/doc/1/07.pdf>
 29. *Fuerth L.* Operationalizing anticipatory governance [Electronic resource] / L. Fuerth // Center for Complex Operations. — Mode of access : cco.ndu.edu/Portals/96/Documents/prism/prism_2-4/Prism_31-46_Fuerth.pdf
 30. *Сморгунов Л. В.* Сравнительный анализ политико-административных реформ от нового государственного менеджмента к концепции “Governance” / Л. В. Сморгун // Полис. — 2003. — № 4. — С. 54–60.
 31. *Зодерквист Я.* Нетократия. Новая правящая элита и жизнь после капитализма / Ян Зодерквист, Александр Бард [пер. со шведского]. — СПб : Стокгольм. школа экономики в Санкт-Петербурге, 2005. — 211 с.
 32. *Scholte J. A.* Civil Society and Democracy in Global Governance / Jan Aart Scholte ; Department of Politics and International Studies, University of Warwick // CSGR Working Paper. — 2001. — № 65/01. — Mode of access : <https://pdfs.semanticscholar.org/b695/541fbd9a2dd9ffe0213d8090c02275efc6c7.pdf>
 33. *Matei Alexandra.* Making It Happen: A Global Civil Society [Electronic resource] / Alexandra Matei // E-international relations students. — 2011. — October, 1. — Mode of access : <http://www.e-ir.info/2011/10/01/making-it-happen-a-global-civil-society/>
 34. *Vile M. J. C.* Constitutionalism and the Separation of Power [Electronic resource] / Vile M. J. C. — Indianapolis : Liberty Fund, 1998. — Mode of access : <http://oll.libertyfund.org/titles/677>
 35. *Нерубашенко І.* Глобальне громадянське суспільство / І. Нерубашенко // Сучасна політична лексика : навч. енцикл. слов.-довід. / [І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.] ; за наук. ред. Н. М. Хоми. — Львів : Новий Світ-2000, 2015. — 395 с.
 36. *Сидоренко С. В.* Теоретико-методологічні засади пізнання глобального громадянського суспільства / С. В. Сидоренко // Гуманіт. вісн. ЗДІА. — 2012. — № 51. — С. 87–100. — Режим доступу : http://www.zgia.zp.ua/gazeta/visnyk_51_87.pdf
 37. *Гидденс Э.* Ускользающий мир: как глобализация меняет нашу жизнь / Э. Гидденс ; [пер. с англ.]. — М. : Весь Мир, 2004. — 120 с.
 38. *Степаненко В.* Глобальное гражданское общество: концептуализация и посткоммунистические вариации [Электронный ресурс] / В. Степаненко // Социология: теория, методы, маркетинг. — 2005. — № 2. — С. 156–175. — Режим доступа : http://i-soc.com.ua/journal/08_Stepanenko.pdf